

Ιστορία Γ' Γυμνασίου
Επαναληπτικό Υλικό

Αφού μελετήσετε τις σελίδες 23 – 27 του βιβλίου Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Γυμνασίου να απαντήσετε στα ακόλουθα:

Κύρια σημεία ύλης

Ενότητα 5: Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18^{ου} αι. έως τις αρχές του 19^{ου} αι.

Ενότητα 6: Τα επαναστατικά κινήματα των ετών 1820-1821 στην Ευρώπη.

1. Ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων από τους Έλληνες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας:

Οι Έλληνες καραβοκύρηδες (πλοιοκτήτες) αξιοποίησαν τη ρωσοτουρκική συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), που επέτρεπε την ελεύθερη κίνηση πλοίων με ρωσική σημαία στα Στενά του Βοσπόρου, και την περιορισμένη παρουσία αγγλικών και γαλλικών πλοίων στη Μεσόγειο, εξαιτίας των ναπολεόντειων πολέμων. Έτσι απέκτησαν τον έλεγχο σημαντικού μέρους του εμπορίου. Βαθμιαία, πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, η Σμύρνη και η Χίος εξελίχθηκαν σε σημαντικά εμπορικά κέντρα με πρωταγωνιστική ελληνική παρουσία, ενώ ενισχύθηκαν και οι **ελληνικές παροικίες**.

Ο ρόλος της ορθόδοξης εκκλησίας:

Η ορθόδοξη εκκλησία, που αναγνωριζόταν από την οθωμανική διοίκηση ως η ηγεσία όλων των υπόδουλων χριστιανών, εναντιωνόταν στη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών επειδή θεωρούσε ότι μια επανάσταση θα έθετε σε κίνδυνο την ίδια αλλά και τον ελληνισμό. Αυτό, ωστόσο, δεν εμπόδισε ορισμένους κληρικούς να υιοθετήσουν διαφωτιστικές αντιλήψεις (Μεθόδιος Ανθρακίτης, περ. 1650 - περ. 1736, Ευγένιος Βούλγαρης, 1716 - 1806) και κάποιους να δραστηριοποιηθούν εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας.

Ο Ρόλος των Φαναριωτών:

Μάθαιναν ξένες γλώσσες, σπούδαζαν στη Δύση και πολλοί από αυτούς σταδιοδρομούσαν στην οθωμανική διοίκηση. Καταλάμβαναν, συχνά, υψηλές θέσεις στο οθωμανικό κράτος, και μάλιστα τον 18ο αιώνα διορίζονταν ηγεμόνες στις αυτόνομες παραδουνάβιες ηγεμονίες, τη Μολδαβία και τη Βλαχία (σημερινή Ρουμανία), θέσεις που έχασαν με την κήρυξη της επανάστασης του 1821.

Ο Ρόλος των προεστών:

Οι προεστοί διοικούσαν τις ελληνορθόδοξες κοινότητες, συγκέντρωναν τους φόρους από τους Έλληνες και τους απέδιδαν στην οθωμανική διοίκηση. Είχαν αποκτήσει πολιτική εμπειρία και μεγάλες περιουσίες· αρκετοί από αυτούς διέθεταν και κάποια πολιτική επιρροή στους τοπικούς Τούρκους αξιωματούχους.

Ο Ρόλος των εμπόρων και των καραβοκύρηδων:

Βελτίωναν την οικονομική τους κατάσταση. Μάλιστα αρκετοί από τους Έλληνες εμπόρους των παροικιών δεν περιορίζονταν απλώς στην οικονομική επιτυχία, αλλά έδειχναν ενδιαφέρον και για τη διάδοση των νεοτερικών ιδεών μεταξύ των συμπατριωτών τους ιδρύοντας σχολεία στις πατρίδες τους, τυπώνοντας βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες και χορηγώντας υποτροφίες.

Ο Ρόλος των κλεφτών, των αρματολών:

Οι κλέφτες ήταν αγρότες που αναγκάζονταν ή επέλεγαν να καταφύγουν στα βουνά όπου για να επιβιώσουν επιδίδονταν στη ληστεία. Συχνά υποστηρίζονταν από τους αγροτικούς πληθυσμούς και ως πρότυπα ανυπότακτης στάσης υμνήθηκαν για την τόλμη τους ή θρηνήθηκαν για τον θάνατό τους στα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια.

Οι αρματολοί ανήκαν σε ένοπλα σώματα οργανωμένα από την οθωμανική διοίκηση για την τήρηση της τάξης. Συχνά, κλέφτες γίνονταν αρματολοί και το αντίστροφο.

Ο ρόλος των αγροτών:

Οι αγρότες ξεπερνούσαν το 80% του πληθυσμού. Καλλιεργούσαν κτήματα κρατικά ή ιδιωτικά (τσιφλίκια) που ανήκαν, συνήθως, σε Τούρκους και σπανιότερα σε Έλληνες. Η ζωή τους ήταν δύσκολη και στερημένη.

Οι απασχολούμενοι στο εμπόριο και οι ναύτες γίνονταν περισσότεροι στον βαθμό που αναπτύσσονταν το εμπόριο και η ναυτιλία.

2. Αρχή των εθνοτήτων, σύνδεση με την Ελληνική Επανάσταση

Σύμφωνα με την αρχή των εθνοτήτων πληθυσμοί που ανήκουν στο ίδιο έθνος έχουν το δικαίωμα να ιδρύσουν ενιαίο κράτος και πληθυσμοί έθνους διαφορετικού από εκείνο που αποτελεί την πλειονότητα των κατοίκων ενός κράτους έχουν το δικαίωμα να αποσχιστούν. Τα όρια του κράτους πρέπει να συμπίπτουν με τα όρια του έθνους. Το έθνος είναι μια διαχρονική κοινότητα βασισμένη σε τρία, κυρίως, στοιχεία: την ιστορία, τη γλώσσα, τη θρησκεία. Έτσι η Ελληνική επανάσταση όταν θα ξεσπάσει πρέπει να υπενθυμίσει την αρχή των εθνοτήτων και την ανάγκη των Ελλήνων για μια εθνική επανάσταση εναντίων των Οθωμανών.

3. Επίδραση ιδεών Διαφωτισμού:

Με αφετηρία τις παροικίες, ο ελληνισμός ήρθε σε επαφή με τις ιδέες του Διαφωτισμού. Οι έμποροι και γενικότερα οι Έλληνες που ταξίδευαν στην Ευρώπη έγιναν οι φορείς διάδοσης αυτών των ιδεών στον ελλαδικό χώρο. Καλλιεργήθηκε, λοιπόν, η αντίληψη ότι η λογική μπορεί όχι μόνο να εξηγήσει τον κόσμο αλλά και να τον αλλάξει. Η εκπαίδευση συνδέθηκε με τον αγώνα για ελευθερία. Έτσι, διαμορφώθηκε, γύρω στα μέσα του 18ου αιώνα, ένα κίνημα που, επιδιώκοντας τη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών μεταξύ των Ελλήνων, αποσκοπούσε στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για την ελευθερία. Το κίνημα αυτό, που αναπτύχθηκε κυρίως στις παροικίες και σε ορισμένα από τα μεγάλα εμπορικά κέντρα του ελληνισμού (Σμύρνη, Ιωάννινα, Χίος κτλ.), ονομάστηκε αργότερα Νεοελληνικός Διαφωτισμός.

Σημαντικότεροι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού:

Ανάμεσα στους πολλούς Έλληνες λόγιους που υιοθέτησαν τις ιδέες του Διαφωτισμού ξεχώρισαν ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής.

Ο Ρήγας Βελεστινλής (1757-1798) πρότεινε, στη Νέα Πολιτική Διοίκηση, ένα έργο έντονα επηρεασμένο από τις ριζοσπαστικές ιδέες των Γάλλων Ιακωβίνων, τη δημιουργία μιας «Ελληνικής Δημοκρατίας» που θα απλωνόταν σε όλη τη Βαλκανική αντικαθιστώντας την Οθωμανική αυτοκρατορία και εξασφαλίζοντας ισονομία και ισοπολιτεία στους κατοίκους της.

Ο Αδαμάντιος Κοραΐς (1748-1833), υποστηρικτής των φιλελεύθερων ιδεών της γαλλικής επανάστασης, θεωρούσε ότι οι Έλληνες, για να κερδίσουν την ελευθερία τους, θα έπρεπε πρώτα να μορφωθούν

B. Ασκήσεις εμπέδωσης

A1.

Κάθε στοιχείο της Στήλης A αντιστοιχεί με ένα στοιχείο της Στήλης B. Να γράψετε τους αριθμούς της Στήλης A και δίπλα από τον καθένα το γράμμα της Στήλης B που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

ΣΤΗΛΗ A	ΣΤΗΛΗ B
α. Εκκλησία	1. Διοικούσαν τις ελληνορθόδοξες κοινότητες
β. Προεστοί	2. Υψηλές θέσεις στο Οθωμανικό κράτος
γ. Φαναριώτες	3. Ηγεσία των υπόδουλων χριστιανών
δ. Καραβοκώρηδες	4. Διάδοση νεοτερικών ιδεών

α - 3	β - 1	γ - 2	δ - 4
--------------	--------------	--------------	--------------

A2.

Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή λάθος, γράφοντας τη λέξη «σωστό» ή «λάθος», δίπλα στον αριθμό που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

α. Οι Φαναριώτες ήταν Έλληνες από παλιές αρχοντικές οικογένειες που κατοικούσαν στην Στερεά Ελλάδα. **Λ**

β. Οι προεστοί συγκέντρωναν τους φόρους από τους Έλληνες και τους απέδιδαν στην οθωμανική διοίκηση. **Σ**

γ. Οι κλέφτες ήταν αγρότες που αναγκάζονταν ή επέλεγαν να καταφύγουν στα βουνά όπου για να επιβιώσουν επιδίδονταν στη ληστεία. **Σ**

δ. Ο Νεοελληνικός διαφωτισμός αποσκοπούσε στην προετοιμασία για επανάσταση. **Λ**

B1.

Άρθρον 1. Ο σκοπός όπου απ' αρχής κόσμου οι άνθρωποι συμμαζώχτηκαν από τα δάση την πρώτη φορά, δια να κατοικήσουν όλοι μαζί κτίζοντας χώρες και πόλεις, ήταν για να αλληλοβοηθούνται και να ζούνε ευτυχισμένοι, και όχι να αλληλοτρώνονται ή να ρουφά το αίμα τους ένας. Τότε έκαμαν βασιλέα για να αγρυπνεί για τα συμφέροντά τους, για να είναι βέβαιοι στην απόλαυση των φυσικών δικαίων, τα όποια δεν έχει την άδεια να τους τα αφαιρέσει κανένας επί της γης.

Άρθρον 2. Αυτά τα φυσικά δίκαια είναι: πρώτον το να είμαστε όλοι ίσοι και όχι ο ένας ανώτερος από τον άλλο · δεύτερο να είμαστε ελεύθεροι, και όχι ο ένας σκλάβος του άλλου · τρίτο να είμαστε σίγουροι στη ζωή μας και κανένας να μη μπορεί να μας την πάρει άδικα και κατά τη φαντασία του · και τέταρτον την περιουσία που κατέχουμε κανένας να μη μπορεί να μας την αγγίξει, αλλά να είναι δική μας και των κληρονόμων μας.

Άρθρον 3. Όλοι οι άνθρωποι, Χριστιανοί και Τούρκοι, κατά φυσικό λόγο είναι ίσοι. Όταν φταίξει κάποιος, οποιασδήποτε θρησκείας και αν είναι, οποιασδήποτε κατάστασης, ο νόμος είναι ο αυτός για το πταίσμα και αμετάβλητος · ήτοι δεν τιμωρείται ο πλούσιος λιγότερο και ο πτωχός περισσότερο για το αυτό σφάλμα, άλλα ίσια ίσια.

Ρήγας Βελεστινλής (Φεραίος) - Τα Δίκαια του Ανθρώπου.

Να μελετήσετε τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της γαλλικής επανάστασης και να αναζητήσετε επιδράσεις στις πολιτικές απόψεις του Ρήγα, όπως αυτές διατυπώνονται στο πιο πάνω παράθεμα.

Ο Ρήγας Φεραίος στα τρία άρθρα του τονίζει τα φυσικά δικαιώματα του κάθε ανθρώπου. Στο πρώτο άρθρο του τονίζει τα φυσικά δικαιώματα των ανθρώπων στη ζωή, το ότι πρέπει να αλληλοβοηθούνται αντί να σκοτώνονται μεταξύ τους. Επίσης μιλά για τη δημιουργία κράτους και βασιλέα, ο οποίος θα ήταν υπεύθυνος για την λήψη αποφάσεων και για να είναι δίκαιοι ότι αυτός θα αγρυπνήσει για να απολαύσουν τα φυσικά τους δίκαια χωρίς να υπάρξει κανένας ο οποίος θα τους τα στερήσει. Στο

δεύτερο άρθρο ο Ρήγας τονίζει ότι όλοι είμαστε ίσοι και ελεύθεροι. Επίσης επισημαίνει ότι κανένας δεν έχει το δικαίωμα να μας στερήσει το δικαίωμα της ζωής και ότι η περιουσία μας είναι μόνο δική μας και των κληρονόμων μας. Στο τρίτο άρθρο επισημαίνεται η ανεξιθρησκία αλλά και η ισότητα μεταξύ των θρησκειών αλλά και των φυλών. Επιπρόσθετα λέει ότι η τιμωρία ενός φτωχού θα πρέπει να είναι ίση με αυτή του πλουσίου. Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι ο Ρήγας Φεραίος μιλά πρώτα για τα φυσικά δικαιώματα των ανθρώπων, τα οποία αναφέρονται και στη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη. Αυτά είναι η ισότητα στη ζωή, το δικαίωμα της περιουσίας του καθενός, δηλαδή ότι η περιουσία κάποιου ανήκει μόνο σε αυτόν και στους κληρονόμους του. Επίσης, σκοπός κάθε πολιτικής ένωσης είναι η διατήρηση των φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σε αυτά τα άρθρα, επομένως, βλέπουμε τις ιδέες του Διαφωτισμού.

<http://www.pi.ac.cy/pi/files/texnologia/imerides/imeridatpe2014/parousias/eis/kostanasioud.pdf>